

קנו שיעורים הבדלה במוצאי יו"ט שני של גלויות שחל בשבת דאורייתא

שאין היא מערבת בעצמה אלא אחר מערב בשבילה וגם מי שקיבל עליו שבת ואסור במלאכה יכול לומר לאחר שלא קיבל שבת לעשות מלאכה בשבילו אלא הנידון כאן הוא מצד הדין השני שהנחת העירוב צריך להיות מבעוד יום שזה כל ענינו של העירוב וכיון שהאשה קבלה יו"ט כבר אין זה זמן הנחת עירוב בשבילה.

נמצא שיש ב' קולות בהא דמערבים בספק חשיכה. א. שלא חוששים לאיסור מלאכה שיש בהנחת העירוב. ב. שנחשב שהונח העירוב מבעוד יום שזה זמן הנחת העירוב. והיכא שקיבל יו"ט פעמים שאינו מערב מפני האיסור מלאכה. ופעמים שאינו מערב מפני שאין זה זמן הנחת העירוב. היכא שהיה קבלת שבת של הציבור והוא לא קיבל אינו מערב מפני איסור מלאכה אף שלענין זמן הנחת העירוב יתכן שעדיין אין זה

נחשב יו"ט. והיכא שהוא קיבל יו"ט ורוצה שאחר יערב בשבילו אין חשש איסור מלאכה אלא שבשבילו אין זה זמן הנחת העירוב כיון שקיבל קדושת יו"ט.

אמנם מאי דפשיטא ליה לביאה"ל שאחרי שהאשה קבלה יו"ט ע"י הדלק"נ א"א לערב בשבילה לכאורה תלוי במה שהסתפקנו לעיל בגדר ההתר של אשתו ובני ביתו שנטפלים לבעה"ב. שאם עירובו של בעה"ב מהני לבני ביתו לא יכול עירובו של בעה"ב להתיר לאשה אחרי שקבלה יו"ט. אבל אם בני הבית נטפלים להתירו של בעה"ב בלי עירוב א"כ מה בכך שהאשה קבלה יו"ט הא הבעל לא קיבל ומהני העירוב להתיר לבעה"ב וממילא יש התר גם לאשה. וא"כ מדברי הביאה"ל מוכח לכאורה דנקט שהתירה של האשה הוא מכח העירוב של הבעל אם לא שנדחוק דאיירי בפנויה שמערבים עליה ע"י זיכוי.

סימן מג

בענין הבדלה במוצאי יו"ט שני של גלויות שחל בשבת

רק על שבת ולא על היו"ט שלפני שבת שהוא אינו טעון הבדלה כלל.

בספר שלמי תודה על הלכות יו"ט להגאון רב"צ פלמן שליט"א בס' י"ח אות ג' כתב לדון ביו"ט שחל בע"ש אם יכול בן א"י להבדיל במוצ"ש להוציא

בפסחים קד, א, מבואר שיש חיוב הבדלה רק משבת ליו"ט כשיוצא קדושה חמורה של שבת ונכנס קדושה קלה של יו"ט אבל מיו"ט לשבת אין חיוב הבדלה כיון שיוצא קדושה קלה ונכנס קדושה חמורה. וא"כ כשחל יו"ט בע"ש מה שמבדילים במו"ש בפשטות זה

מבואר בפסחים קד, א, דליכא חובת הבדלה במוצאי יו"ט הסמוך לשבת מפני שקדושת שבת חמורה מקדושת יו"ט היינו שלא מבדילים ביציאת יו"ט כשנכנס שבת כמו שעושים במו"ש שחל בעיו"ט אבל אין מזה ראייה שההבדלה שעושים במו"ש לא קאי נמי על יו"ט. ואף שכתבו הפוסקים שרק בשבת אפשר להבדיל עד ג' ימים ולא ביו"ט [עיין רע"א ס' שצ"ט סע' ו' שעד סוף יום הראשון שאחר יו"ט אפשר להבדיל היינו במקום שהיה אפשר להבדיל במוצאי יו"ט.

אמנם אפי' אם נאמר שהבדלה במו"ש שאחר יו"ט קאי רק על שבת ולא על יו"ט נראה לכאורה שיש ראייה ברורה שיכול בן א"י להוציא אף שההבדלה שלו הוא רק על שבת ואינו מחויב עכשיו בהבדלת יו"ט והשומע צריך לצאת בזה יד"ח הבדלה של יו"ט יכול בן א"י להוציאו דסגי בזה שהוא בר חיובא בברכה זו ולא בעינן שיהיה סיבת החיוב של המשמיע כסיבת חיובו של השומע.

איתא בברכות כו, א, טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים. ומבואר בגמ' שם שבתחילה מתפלל לשם חובתו ואח"כ לתשלומין. וכן נפסק להלכה בס' ק"ח סע' א' ומבואר שם שאם הקדים תפילת תשלומין לעיקר חובתו לא יצא יד"ח וחוזר ומתפלל תשלומין אחר תפילת חובה. וכתב ע"ז המג"א בשם הרדב"ז שאם לא התפלל ערבית וצריך להתפלל שחרית שתים אם

בן חו"ל בהבדלה הרי בן חו"ל חייב בהבדלה בין מחמת שבת ובין מחמת יו"ט, ובן א"י אינו חייב אלא מחמת שבת. א"כ יתכן שהבן ארץ ישראל נחשב אינו מחויב בדבר לגבי הבדלה של יו"ט, ואינו יכול להוציא את הבן חו"ל ידי חובתו. ושמא יש לומר דנחשב מחויב בדבר משום דקדושת שבת חמירא משל יו"ט ובכלל מאתים מנה. וכתב שיש דעות בין החכמים בזה.

הנה מה שיש צד לומר שנחשב אינו מחויב בדבר אף שבכללות מצות הבדלה הוא מחויב, ומה שעכשיו אינו מחויב אינו חיסרון דגם מי שיצא מוציא, היינו ע"פ דברי הירושלמי שמובא בתוס' בסופ"ק דיבמות ובר"ן בריש מגילה שכן כרך אינו מוציא בן עיר בקריאת י"ד אף שכן כרך מחויב במגילה מ"מ כיון שעכשיו אין זה זמן חיובו הוא אינו נחשב בר חיובא בי"ד ואינו מוציא בן עיר יד"ח. ועיין ברע"א בס' רס"ז על המג"א סק"א שמסתפק לפי דברי הירושלמי אם מי שעדיין לא קיבל שבת יכול להוציא מי שקיבל שבת בקידוש שהרי המוציא אינו מחויב בדבר א"ד שאני קידוש דבידו לקבל שבת ולהתחייב בקידוש. והכא לענין הבדלה אין ביד הבן א"י להתחייב בהבדלה של יו"ט לכן יש צד לומר שאינו נחשב בר חיובא ואינו יכול להוציא בן חו"ל.

מה דפשיטא ליה דהבדלת בן א"י במו"ש שאחרי יו"ט הוא רק על שבת ולא על יו"ט לכאורה אינו פשוט דאמנם

הוא ש"ץ בשחרית יכול לכווין בחזרת הש"ץ לצאת יד"ח תשלומין של ערבית. והחידוש בזה הוא דאף שצריך תפילה זו לצורך חזרת הש"ץ של שחרית שהוא חובת הציבור יכול לעלות גם לתפילת תשלומין שלו, ואף שבשבילו זה תשלומין של מעריב יכול לכווין להוציא את שאינו בקי בתפילת שחרית. וכאן הוא נחשב מחויב בדבר שלגבי שחרית יש לו דין של יצא מוציא.

השע"ת בריש ס' ק"ח כתב בשם הברכי יוסף שמי שלא התפלל ערבית ובשחרית התפלל בלחש לחובתו ועכשיו צריך להתפלל תפילת תשלומין יכול לכווין בחזרת הש"ץ לצאת יד"ח התשלומין למעריב מהש"ץ אף שהש"ץ מתפלל בשביל תפילת שחרית. ואף דקי"ל שאין הש"ץ מוציא אלא את מי שאינו בקי הכא שאני דהוי תשלומין ויש לדמות למי שהתפלל ושכח יעלה ויבא שחוזר ומתפלל ויכול לצאת תפילה זו מהש"ץ כמבואר בס' קכ"ד, ובפרט בתשלומין של מעריב דקי"ל תפילת ערבית רשות. והובאו דברי הברכי יוסף במ"ב בס' ק"ח יעו"ש שלכתחילה אין לנהוג כן מפני שאין הש"ץ מוציא אלא את הבקי אבל לולא זה היה יכול לצאת תפילת תשלומין מן הש"ץ.

הברכי יוסף מוסיף בתוך דבריו זו"ל ואע"ג דהש"ץ מכווין להוציא מי שאינו בקי בתפילת שחרית והוא מתכוון על ערבית לית לן בה כיון דהברכות כי הדדי גינהו עכ"ל. מלשון

הברכי יוסף משמע שהיה קשה לו איך יוצא מהש"ץ הרי הש"ץ מכווין להוציא בתפילת שחרית והוא מתכוון לצאת בזה תשלומין למעריב. וכתב ע"ז הברכ"י שאין בזה חיסרון כיון שזה אותו ברכה ומכווין להוציא בברכה שהשומע רוצה לצאת. ולא בעינן שיכוון לסיבת החיוב של השומע. וזה דלא כהפמ"ג שמביא המ"ב בס' תרצ"ב סק"א דמבואר שם שבשהחינו שמברך על קריאת המגילה ביום צריך לכווין גם על משלוח מנות וסעודת פורים. וכתב שם המ"ב בשם הפמ"ג שצריך להודיע לש"ץ שיכווין להוציא על מצות היום דבעינן כוונת שומע ומשמיע. ומבואר שאם המשמיע מכווין להוציא בשהחינו רק על קריאת המגילה אין השומע יכול לצאת בזה על שאר מצוות דחסר כוונת המשמיע. ובברכי יוסף מבואר דסגי בכוונת משמיע להוציא בגוף הברכה אף שכוונת המשמיע לשחרית והשומע צריך את הברכה לחיוב אחר.

ויש לעיין בדברי הברכי יוסף דאף שמצד כוונת המשמיע אין חסרון מ"מ איך מוציא הש"ץ את השומע בתשלומין של מעריב הרי בשבילו כבר עבר זמן מעריב והוא אינו מחויב בתפילה זו. ואף שגם המשמיע אם לא היה מתפלל מעריב ביום שלפניו היה מחויב עכשיו בתפילת תשלומין מ"מ עכשיו שהוא כן התפלל מסתבר שדינו לגבי תשלומין כאינו מחויב בדבר ולא כמי שמחויב בדבר אלא שיצא שיכול להוציא אחר. ועכצ"ל שכמו שכתב הברכ"י לענין כוונה דכיון

שהשומע והמשמיע צריכים אותה ברכה, אף שהמשמיע צריך את זה לחיוב של שחרית והשומע לתשלומין למעריב אין בזה חסרון, כך לענין הדין של כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים לא בענין שיהיה מחויב בסיבת החיוב של השומע אלא כל שהוא מחויב בברכה זו והשומע ג"כ מחויב באותה ברכה, אף שהמשמיע צריך את זה בשביל שחרית והשומע בשביל תשלומין למעריב, ולגבי

תשלומין אין המוציא בר חיובא, אעפ"כ זה נחשב ברכה של בר חיובא כיון שגם הוא מחויב בברכה זו מחמת שחרית.

וא"כ גם בנידון דידן אף שכן א"י אינו מחויב בהבדלה של יו"ט מ"מ כיון שהוא בר חיובא בברכה זו מפני חובת הבדלה של שבת סגי בזה שנחשב ברכה של בר חיובא גם לענין להוציא בן חו"ל שחייב בהבדלה גם מחמת יו"ט.

סימן מד

בענין שיעור שופר

מבואר בר"ה כז, ב, דשופר שנסדק לרוחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול. וכמה שיעור תקיעה פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן. ולא מפורש בגמ' זו בר"ה כמה השיעור של יאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, אך בנדה כז, א, איתא דחמישה שיעורין טפח ואחד מהם שופר דאמר רשב"ג ששיעורו כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח. הרי מפורש ששיעור השופר הוא טפח.

נחלקו האחרונים אם שיעור זה הוא מן התורה או מדרבנן. המנ"ח במצ' ת"ה כתב שפשוט שהשיעור טפח בשופר הוא מן התורה. ומוכיח כן מדברי התוס' בסוכה ז, ב, שכתבו שהשיעור טפח בדופן שלישי של סוכה הוא מן התורה, והביאו ראיה מהא דנזכר בנדה בין

הדברים ששיעורן טפח וכולהו מן התורה. ומוכח שגם הטפח של שופר הוא מן התורה. אמנם הפמ"ג בס' תקפ"ו בא"א סקי"ח ובמ"ז סקי"ט כתב שאין שיעור לשופר מן התורה ואם אין לו שופר אחר יתקע בשופר שאין בו שיעור ויקיים את המצוה מן התורה, והמנ"ח תמה על דברי הפמ"ג מהתוס' הנ"ל.

הביאה"ל בס' תקפ"ו סע' ט' כתב דנחלקו הראשונים בזה, דמן התוס' בסוכה מוכח שהשיעור טפח הוא מן התורה אבל ברא"ש בר"ה כז, ב, מבואר ששיעור טפח הוא מדרבנן, שהרא"ש כתב שמה שנקטה הגמ' השיעור כדי שיאחזנו ויראה לכאן ולכאן ולא אמרו ששיעור שופר הוא טפח הוא כדי לפרש שהטעם שנתנו בו שיעור טפח